

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksõitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
kõitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenariumid –
näited projektidest**

Kuhu Teie tunnete end kuuluvat?
Milliste kogukondade ja rühmadega Te olete seotud?

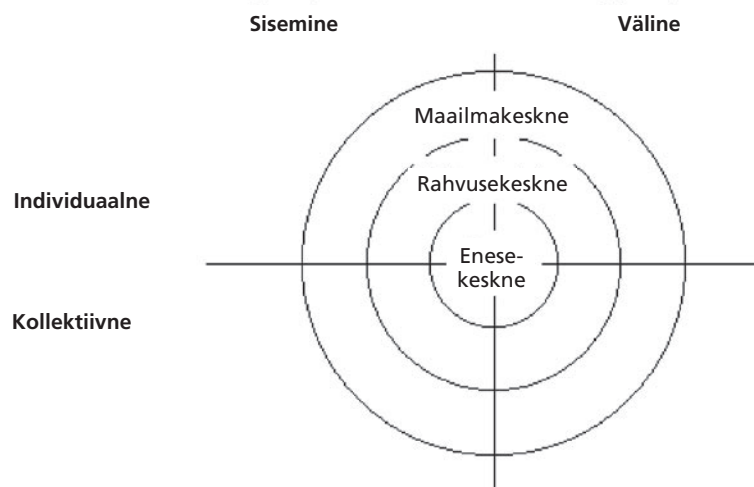
teistest kui ka muudab meid avatuks teiste inimeste, rühmade ja kogu inimkonna suhtes. See on võimalik aga ainult siis, kui me ei piira oma identiteeti ainult paari rühma kuulumisega.

Joonis 8 – Kuuluvustunded

Arenguprotsess hõlmab endas eemaldumist enesekesksest ning maailma- ja inimesekeskse maailmavaate poole liikumist. Peale iseenda hakkame märkama ka oma lähedasi ja kogu inimkonda. Selline protsess ei ole alati lihtne ning äratav vahel hirm (näiteks hirm kaotada rahvuslik identiteet). Tuleb meeles pidada, et kui tekib maailmakeskne teadvus, siis tuleb ületada varasem enesekeskne ja rahvusekeskne mõtlemisviis, mis ei kao, vaid muutub komplekssema mõtlemisviisi osaks ning väljendub tervemalt ja konstruktiivsemalt. (Vt joonis 9 –Wilberi põhjal (2000))

Joonis 9 – Kuuluvustunde laienemine

Üksikisiku jaoks ei ole kuuluvustunde ühte või teise rühma ühesuguse tähtsusega (näiteks võib Teie jaoks olla rahvustundest olulisem tunne, et kuulute mõnda religioossesse rühma).

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Tähtsuse järjekord muutub pidevalt ja ilmuvad uued kuuluvustunded. Aga nende erinev tähtsus ei peaks tähendama, et üks välistab teise, isegi kui tundub, et neid on raske ühendada, näiteks olla korraga hispaanlane ja Saksamaa elanik.

Väärtushinnangute seisukohalt viitab individuaalsete identiteetide keerukus ja mitmekesisus sellele, et oleks ebareaalne eeldada, et kodanikuks olemine hõlmab kindlaksmääratud ja jäika väärtushinnangute kogumit, mis sobib kõikide olukordadega, millega inimesed kokku puutuvad. Teisalt ei tohiks teadlikkus identiteetide keerukusest tähendada langemist eetilisse relativismi ning pidevat radikaalset käitumise, hoiakute ja väärtushinnangute muutmist sõltuvalt olukorrast.

Individuaalsete identiteetide keerukus ja mitmekesisus tähendab, et on olemas minimaalne ühine eetiline alus, mis põhineb nn „vastutusel“. Ma olen eetiliselt vastutav, sest minu teod mõjutavad kogukonda (kogukondi), kuhu ma kuulun. Ma tunnen, et ma olen nende ees vastutav. Seetõttu tähendab kasvav teadlikkus kuuluvustundest seda, et inimeste eetiline teadlikkus muutub üldisemaks. Tunnetades, et kuulume üha enamatesse rühmadesse, mõistame ka teiste keerukust. Lihtsad eelarvamused vähenevad, meie silmapiir laieneb ning suureneb meie võime ja oskus mitmekesisuse ja keerukusega toime tulla. Tuleb märkida, et kuigi igas inimolendis on olemas potentsiaal nimetatud suunas areneda, ei juhtu see iseenesest, vaid sõltub paljuski elutingimustest, meie valmisolekust muutuda ja keskkonnast, kus me elame.

Kuuluvustundel põhinev käsitlusviis hõlmab endas kahte olulist tõdemust. Esiteks teadmine, et igaüks on erinev, teda mõjutavad erinevad elutingimused, tal on erinevad väärtushinnangud ja vajadused ning seetõttu tuleb teda kohelda vastavalt konkreetsetele tingimustele. Samas mõndakse, et üksikisikud on seotud erinevate rühmadega ja lõppkokkuvõttes ühendab kõiki inimesi see, et nad on inimesed – olemise võrdsus. Euroopa Nõukogu korraldatud kampaania sõnusti: „Kõik on võrdsed, kõik on erinevad“ (ingl k „All Equal, All Different“ – Toim). Nende tõdemuste abil püüame me kõik üksikisikutena toime tulla ja teistega suhelda.

„Me kõik püüame üksikisikutena toime tulla ja teistega suhelda“

Euroopa kodanikuks olemine

Riikide nimede kõrval on sõnaga „kodanik“ seostatud paljusid teisi täiend- ja omadussõnu: näit keskkonnakodanik, õpilaskodanik, feministlik kodanik. Liiga paljud neist lisanditest, mis rõhutavad teatud arusaama kodanikuks olemisest, propageerivad mõnda inimrühma kuulumise tunnet, mis on seaduslik, kuid teisi välistav.

Kas „Euroopa“ peaks olema üks kodanikuks olemisega kasutatavatest sõnadest? Kas Euroopa kodanikuks olemine peaks olema veel üks eraldi kodanikuks olemise tüüpidest?

Mis Teie arvates muudab Euroopa kodaniku
erinevaks teistest kodanikest?

Ilmselt on ihaldusväärne identifitseerida isikut mandri järgi, kus ta elab. Euroopasse kuuluvuse tunne on oluline. Euroopasse kuuluvuse tunne koos kõikide talle omistatud väliste sümbolitega on vajalik, kuid Euroopa kodanikuks olemine ei tohiks sellega piirduda. Euroopa kodanikuks olemine peaks isegi üksikisiku seisukohalt olema midagi enam kui ainult tunne, et kuulutakse teatud „perekonda“, ja selle tunde propageerimine.

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Uuri ja noorsootöötaja Howard Williamson rõhutab kohaliku kuuluvustunde tähtsust, sest kuigi ka iseenesest oluline, on see esimene ja kõige vahetum võimalus olla kodanik (üritus Koolitussillad, 2001). Seetõttu on oluline samm maailmakesksema Euroopa kodaniku loomisel kodanikutunde tekkimine kohalikul tasandil. Tuleks meeles pidada: ei saa eeldada, et kõik kohe hoomaksid kogu inimkonda tervikuna.

Üksikisiku seisukohast peaks Euroopa kodanikuks olemine olema protsess ja staatus, mis võimaldaks meil tunnetada, et me kuulume erinevatesse kogukondadesse (nii kohalikul kui ka riiklikul tasandil), isegi kui vahel on neid raske ühendada. Euroopa kodanikuks olemine tähendaks sellisel juhul, et iga eurooplane saab oma identiteeti tervikuna arendada.

Euroopa kodanikuks olemine peaks olema nii protsess kui ka staatus, mis ideaalis võimaldaks inimesel olla tema ise ja samal ajal aktiivne osaline teda ümbritsevates kogukondades, salgamata maha ühtki osa oma identiteedist, vaid neid hoopis süvendades.

Kas Te nõustute selle väitega?

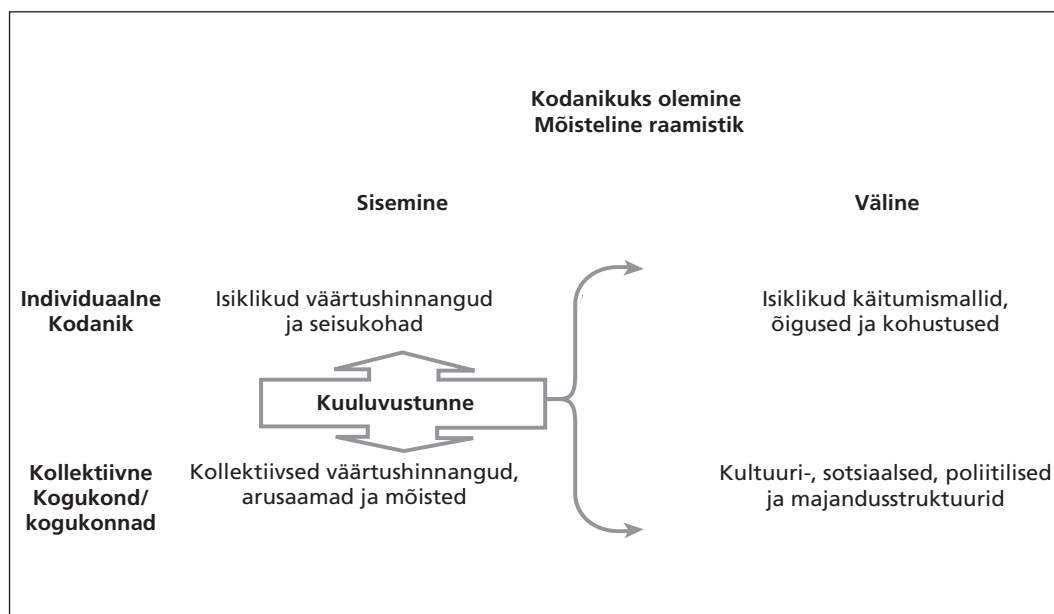

Euroopa kodanikuks olemine peaks võimaldama ja soodustama mitmesse rühma kuulumise tunnet, näiteks prantslane, ukrainlane, iirlane, rahvusenamuse või-vähemuse liige, mees või naine, tööline, õppur või juht, ema või isa, kristlane, juut või islamiusuline jne.

Seos noorsootööga

Nimetatud käsitlusviis – kuuluvustunne – kirjeldab ja on seotud kodanikuks olemise kollektiivse ja individuaalse mõõtme välise väljendusega. Selles käsitlusviisis loetakse kodanikuks olemise välist mõõdet sisemise tagajärjeks.

Joonis 10 – Kuuluvustunne raamistik

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Sotsioloogid ja psühholoogid on kasutanud kuuluvustunnet identiteedi ja üksikisiku analüüsimiseks komplekssetes postmodernistlikes ühiskondades ning on kirjeldanud nn poliieedrilist (mitmetahulist) identiteeti. Eraettevõtted propageerivad ühtekuuluvustunnet turunduslikel eesmärkidel kliendikaartide abil. Ühiskonnaklassid, ametiühingud, poliitilised parteid ja noorteorganisatsioonid kurdavad tihti, et nende liikmete seas ei ole ühtekuuluvustunnet.

Nagu näete, kasutatakse ühiskonna erinevates sektorites tihti mõistet „kuuluvustunne“. Ja seetõttu oleks aeg vaadata, kuidas on see mõiste seotud noorsootõga ja kodanikuks olemise mõistega.

Kodanikuks olemise käsitlemine kuuluvustunde kaudu annab meile ettekujutuse sellest, kuidas toimub üksikisiku ja kogukonna vaheline suhtlemine üksikisiku seisukohast.

Võiksime öelda, et selline käsitlusviis on isikukeskne, kuna üksikisiku ja kogukonna vahelisi suhteid kirjeldatakse üksikisiku ja kuuluvustunde kaudu.

Üksikasjadesse laskumata ja üritamata seletada kõike läbi selle käsitlusviisi prisma, arvame, et see aitab Teil mõista identiteete, käitumist, pingeid ja isegi näilisi vastuolusid inimeste ja eriti noorte vahel.

Tegelikult on noorsootöö ju noorte jaoks ja noortega töötamine. Üksikisikute kuuluvustundega arvestamine aitab meil esimese sammuna mõista teiste inimeste identiteeti ning seda, kuidas toimivad inimestevahelised suhted nõudlikes ja komplekssetes ühiskondades.

See on eriti oluline teatud noorsootöö valdkondades, näiteks rahvusvähemused, diskrimineerimine ja antirassism, kus isikliku mõõtmega arvestamine on eriti tähtis.

Kodanikuks olemine kui dünaamiline, kompleksne ja terviklik mõiste²

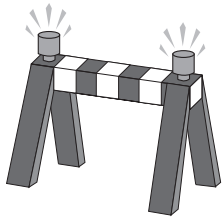
Nagu ajaloolises ülevaates nägime, on kodakondsuse mõiste kuni viimase ajani olnud inimeste ettekujutuses üsna staatiline ja institutsiooniline: kodanikustaatus tähendas teatud seaduslikke õigusi ja nende poliitilist väljendust demokraatlikes riikides. Identiteedi ja kaasamise mõõtmel ei tekitanud probleeme kodakondsuse teostamisel. Selles suhtes olid Euroopa riigid oma olemuselt homogeensed nii rahvuse, kultuuri kui ka keele seisukohalt, arvestamata vähemuste olemasolu. Sisemisi erinevusi ja mitmekesisust küll märgati, kuid enamusrahvuse, -kultuuri ja -keele domineerimist ei vaidlustatud.

Enam see nii ei ole. Lähemate aastakümnete jooksul kasvab erinevates Euroopa riikides elavate mittekodanike osakaal, seda tänu suurenenud riikidevahelisele inimeste liikumisele ning ka sisserändele mujalt maailmast. Vähemusrühmade (põliselanike või muude) õigus olla erinev kehtib nüüd nii Euroopa sotsiaal- kui ka poliitilises elus. See tähendab, et kodaniku mõiste ise on laienemas ning kuigi juriidilised ja sotsiaalsed õigused on jätkuvalt selle põhielemendid, muutub kultuuriliselt mõjutatud arusaam kodanikuks olemisest järjest tähtsamaks.

Nii lai arusaam kodanikuks olemisest tähendab, et tunnustatakse nii inimese isiklikku arengut kui ka ühiskonna sisemist arengut (näiteks väärtussüsteemide ja mõtlemisviisi areng). Üksikisik ja ühiskond kasutavad kodanikuks olemise nelja mõõdet – sotsiaalset, majanduslikku, kultuurilist ja poliitilist – erinevalt, sõltuvalt nende mõtlemisviisist antud ajahetkel. Kodanikuks olemise probleemidega tegelemine tähendab seetõttu, et tuleb pöörata tähelepanu nii inimeste isiklikule kui ka ühiskonna aluseks oleva grupi arengule. Nende olukordade ja dünaamikate mõistmine võimaldab kasutada nelja mõõdet nii, et suudetakse rahuldada inimeste vajadused konkreetsetes olukorras.

Kodanikuks olemise mõiste, nagu ka kaasaegsed ühiskonnad, on muutumas voolavamaks ja dünaamilisemaks. Antud kontekstis muutub kodanikuks olemine sotsiaalse kaasamise meetodiks, mille käigus inimesed saavad koos oma elu arhitektideks ja peaosalisteks.

² Käesoleva lõigu aluseks on «Learning for active citizenship: a significant challenge in building a Europe of knowledge» European Commission http://europa.eu.int/comm/education/archive/citizen/citiz_en.html

Paluge rahvuse või piirkonna alusel moodustatud rühmade liikmetel arutleda ning märkida üles, millised on nende arvates nende riigi või piirkonna kõige tähtsamad väärtushinnangud. Märkige, kui suur osa elanikkonnast seostub iga väärtushinnanguga. Võrrelge erinevate riikide/piirkondade tulemusi ja arutlege, kuidas see võiks mõjutada Euroopa koostööd.

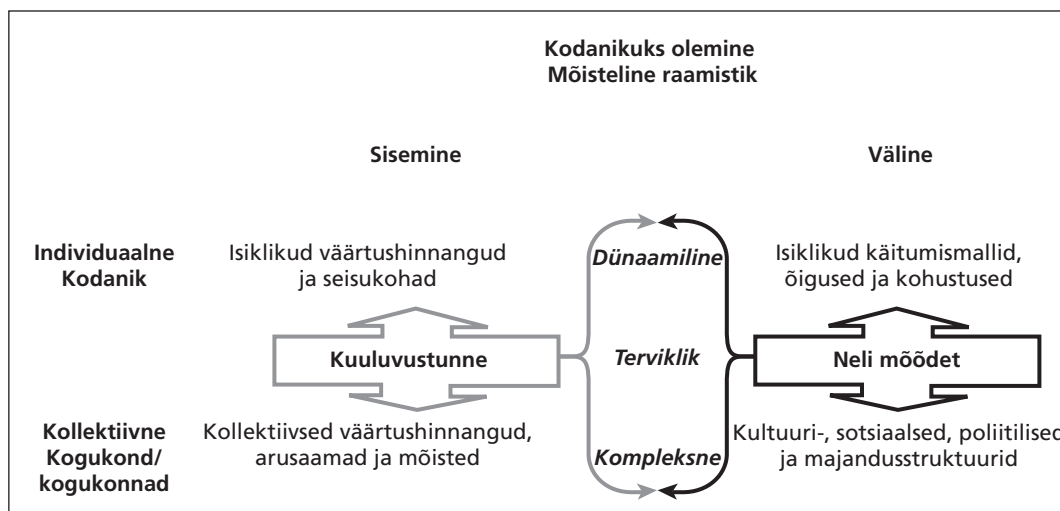
See tähendab ka, et kaasaegsesse ühiskonda sobib rohkem terviklik kodanikuks olemise mõiste, mis hõlmab õiguslikke, poliitilisi ja sotsiaalseid elemente ning kus luuakse erinevaid ja kattuvaid väärtushinnanguid ja identiteete.

Kodanikuks olemine on kompleksne mõiste, mis võimaldab sotsiaalset integratsiooni, mis hõlmab kõiki, kes Euroopas elavad ja kes on seetõttu isiklikult huvitatud sellest, milliseks Euroopa kujuneb ja milline on tema tulevik.

Vaadates tagasi kahele ülalkirjeldatud kodanikuks olemise käsitusviisile näeme, et kodanikuks olemise nelja mõõtme jätkuv areng ja muutuv ning mitmekesine inimeste kuuluvustunne väljendavadki kodanikuks olemise mõiste dünaamilisust, terviklikkust ja kompleksust. Need kaks teineteist täiendavat käsitusviisi aitavad meil ühendada kodanikuks olemise individuaalset ja kollektiivset mõõdet ning nende sisemist ja välist väljendust.

Nagu ka meie raamistik, tähendab kodanikuks olemisest mõtlemine erinevate ja traditsiooniliselt isoleeritud käsitusviiside vaheliste seoste ja vastasmõjude uurimist. Ning just erinevate käsitusviiside vahelistes seostes ja vastastikutest mõjudes seisnebki võti, mille abil saame mõista kodanikuks olemise kompleksset ja pidevalt muutuvat olemust.

Joonis 11 – Täielik mõisteline raamistik

Kompleksse kodanikuks olemise mõiste propageerimine, eriti tänapäeval, tähendab lihtsustatud vastuste (näiteks kodakondsuse piirdumine õiguste ja kohustustega riigi ees) vaidlustamist, igähele võimaluse andmist olla ise oma elus peategelane vastavalt oma vajadustele, väärtushinnangutele ja mõtteviisile.

Dünaamilise kodanikuks olemise mõiste propageerimine tähendab ühiskonnas toimuvatele kiiretele muutustele (näiteks tehnoloogia muutumine ja rahvusvahelistumise protsessid) järgnenud inimeste vastupanu õrna murdmist.

Euroopa ja kodanikuks olemise ajalugu

kaasaegsed kodanikukäsitlused

Tulevikuarengud

Meie mõisteline raamistik

Euroopa kodanikuõpetuse kaasaegsed käsitlused

Meie nägemus Euroopa kodanikuõpetusest

Kodanikuks olemise stsenaariumid – näited projektidest

T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

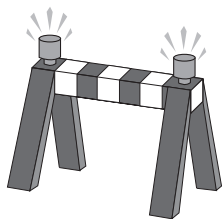
Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Koostage ülaltoodud raamistiku abil oma isiklik kodanikuks ole-
mise kaart. Järgmised küsimused puudutavad erinevaid sektoreid:

- Millised on Teie isiklikud väärtushinnangud? (Isiklik sisemine)
- Kuidas Te oma väärtushinnanguid väljendate? Millised õigu-
sed on Teie jaoks tähtsad? Millised kohustused on Teie jaoks
tähtsad? (Isiklik väline)
- Kuhu Te tunnete end peamiselt kuuluvat? Milliseid on Teie ja
nende kogukondade ühised väärtushinnanguid? (Kollektiivne
sisemine)
- Kuidas osalete oma kogukondade kultuuri-, sotsiaal-, poliitilistes
ja majandusstruktuurides? (Kollektiivne väline)

Tervikliku kodanikuks olemise mõiste propageerimine tähendab iga tegelikkuse vähendamise
katse (näiteks arvestades meie kogukondade paljurahvuselisemaks ja mitmekultuurilisemaks
muutumist) laiemasse konteksti tagasitoomist.

Teisisõnu, kompleksne, dünaamiline ja terviklik arusaam kodanikuks olemisest tähendab, et
üksikisiku rolli ja potentsiaali meie muutuvate ühiskondade kodanikuna tuleb pidevalt ümber
hinnata.